

Matici a Slovákom

(Ján HANÍK, vojvodinský podnikateľ a dlhoročný maticiar)

Zdá sa, že vám vojvodinský Banát učaroval. Prezradte, čo vás k nemu vedie a v čom je, pokiaľ ide o slovenský vojvodinský život, jedinečný?

Ako je známe, v Banáte žije asi dvadsaťtisíc Slovákov, ktorí žijú v mestách **Kovačica, Padina, Vojlovica, Janošik, Biele Blato, Zrenjanin, Hajdušica, Aradáč**. Každá táto slovenská osada má svoje zvláštne špecifiká v rámci slovenskosti a slovenčiny, lebo do každej obce prišli Slováci z iných krajov. Zvyky a obyčaje v našom kultúrnom živote boli mojím záujmom od mladosti až dodnes. Mojím rodným mestečkom je **Biele Blato**, v ktorom od založenia osady žili štyri národy: Slováci, Maďari, Bulhari, Nemci. Chcem pripomenúť, že tunajší Slováci museli neustále bojovať za svoju existenciu a za ochranu slovenskosti v týchto priestoroch. My Slováci, ktorí žijeme v týchto zmiešaných etnických spoločnostiach, máme dobré i zlé skúsenosti. Výhodou je, že ovládame 4 až 5 jazykov, že poznáme kultúru a zvyky ľudí, s ktorými spolu žijeme, nevýhodou je, že zo zmiešaných manželstiev rodičia zapisujú deti do neslovenských škôl (najviac do srbských). Z tohto dôvodu sa obávam, že sa Slováci v týchto priestoroch nedožijú ďalších 200 rokov. Pripomínam, že do Vojvodiny Slováci prišli v roku 1745. Aj preto som sa angažoval v oblasti zachovania našej slovenskej národnej a duchovnej kultúry, aby sme zotrvali čo najdlhšie v týchto priestoroch.

Patrite k relatívne úspešným podnikateľom a máte svoje zásluhy aj o maticný vojvodinský život. Skôr ako by sme sa k nemu vrátili, radi by sme počuli a vedeli, kde tkvie úspešnosť vašich podnikateľských aktivít?

Po skončení základnej školy v rodnom meste ma rodičia poslali do Kovačice na gymnázium, no na konci druhého ročníka ma vyhodili bez práva na zápis do iných škôl okrem remeselníckej. Bola to pomsta môjmu otcovi, ktorý nechcel stúpiť do vtedajšej Komunističkej strany Juhoslávie (KSJ). Kvôli údajnej štátnej neposlušnosti môjho otca som nemal šancu vyštudovať a otec išiel na dva roky do väzenia. Ako vidíte, ani v období (1945 – 1990) jedného straníckeho systému sme tu nemali ustlané na ružiach. To boli dô-

vody, prečo som sa dostal do podnikateľskej sféry a prečo ani netúžim po tituloch, lebo som v mojom odbore úspešný. Mojím heslom v práci bolo čím menej závisieť od iných, čo som dokázal tým, že som vkladal kapitál do strojov a snažil som sa stále vyrábať to,

hnutia v Srbsku a Čiernej hore. Viem, že táto angažovanosť je náročná. V čom vidíte zmysel Matice slovenskej v slovenskom kultúrnom a duchovnom prostredí?

Moju činnosť v Matici slovenskej v Juhoslávii badať od prvého dňa (1990), keď

Podnikateľ a maticiar Ján Haník

čo trh potrebuje. Kvalita výrobkov musela byť stále na úrovni. Zamestnancom som vždy dal dobrú výplatu a žiadal som od nich maximum. Motivácia zamestnancov a dobrá, kvalitná práca sú podmienky na dobré hospodárenie podniku. Keď som mal najviac podnikateľskej energie, štát nedovolil rozvoj súkromného podnikania (dovolil maximálne troch zamestnancov!). Vtedy neboli podmienky ako dnes. Dnes sú tu iné problémy, lebo niekedy sme vyvážali 60 % produkcie na trhy západnej Európy a teraz to kleslo (nie našou vinou) kvôli vízovým a iným povinnostiam! Dnes je to malý vzorný drevospracovateľský podnik, ktorý obrába drevo primárne i finálne. Máme 46 inštalovaných strojov s dennou kapacitou na spracovanie 30 m³ guľatiny. Podnikanie pomaly preberajú synovia a ďalší osud firmy bude v ich rukách.

Ako podpredseda MSJ ste venovali čas, investície a podporu do maticného

sa zrodila idea o jej obnovení. Pán **Michal Spevák** z Báčskeho Petrovca – jeden, v tej dobe odvážny, statočný a roduverný Slováčok – zoskupil okolo seba rovnako zmýšľajúcich ľudí. Dali hlavy dokopy a nebáli sa, čo bude. Na tých prvých stretnutiach sa zišli ľudia – osobnosti, ktoré pracovali v kultúrnych spolkoch. Z Banátu boli prítomní: nebohý Tomáš Hriešik-Máško, známi kultúrny pracovník z Kovačice, a moja maličkosť. Pozvánku na stretnutia dostali aj mnohí iní: riaditeľ základnej školy, riaditeľ gymnázia, spisovatelia, básnici, ale tí na stretnutie neprišli, lebo sa báli. Strach zo straty zamestnania, výsluchu orgánmi verejnej a tajnej bezpečnosti, strach z následkov a pomsty voči členom rodiny a deťom – takto zdôvodňovali svoju neúčast a bočili od myšlienky obnoviť Maticu slovenskú v Juhoslávii. Tí, čo sa nebáli a mali smelosť stať pri obnovení činnosti Matice slovenskej v Juhoslávii, boli Michal Spevák, ktorý sa stal jej prvým

Banátska krajina v insitnom podaní Z. Chalupovej

predsedom, Pavel Ďurčiansky, podpredseda pre Báčku, Miroslav Demák, podpredseda pre Sriem, a ja ako podpredseda pre Banát. Naším poslaním bolo zakladanie miestnych odborov vo Vojvodine. Veľkú oporu sme mali v osobe pána Šimáka z Padiny. V priebehu roku všetky slovenské dediny a mestá mali svoje miestne odbory Matice slovenskej v Juhoslávii. Ak chceme reálne hodnotiť činnosť za veľmi nepriaznivých podmienok (vojnová situácia v krajine, nacionalizmus všetkých druhov, násilie, inflácia), musíme povedať, že bola výnimočne úspešná. Historickým momentom pre život Slovákov bolo to, že sme bránili násilnému vystaňovaniu Slovákov z mesta Ilok (Chorvátsko), ktorí sa ocitli v srbsko-chorvátskom ozbrojenom konflikte. Zredukovali sme odchod našich mužov, chlapcov na vojnu (myslím na ozajstnú vojnu, na srbsko-chorvátsky front), lebo mobilizácia osôb bola neúnosná. Mobilizovali mnohých z radov našej slovenskej menšiny. Komunikovali sme so štátnymi orgánmi, aby nemobilizovali toľko Slovákov. Počas medzietnických incidentov v mestách sme ihneď reagovali, abysa tieto spory riešili. V našej materskej krajine, vtedy v Československu, sa menil postoj voči nám Slovákom žijúcim vo Vojvodine. Oteplenie vzťahov medzi vtedajšou ČSFR a SFRJ bolo badateľné. Pre nás Slovákov bol dôležitým momentom podpis dohody o pomoci ministerstiev školstva pri výstavbe žiackeho domova pri Gymnáziu Jána Kollára v Báčskom Petrovci. Matičná práca v spomenutých i nespomenutých projektoch nebola nijako honorovaná. Cestovné náklady sme si hradili sami, chodili sme vlastnými autami, míňali sme vlastné financie za dobro celej našej vojvodinskej Slovače. Hodne

som prispel i osobne. Nesmieme zabudnúť na vtedajšieho velvyslanca Česko-Slovenska Františka Lipku, ktorý nám poskytoval cenné rady a informácie. Radil nám, ako by sme mali riešiť nové problémy a horúce otázky. Tiež nám urobil cenné kontakty s inštitúciami na Slovensku. To sú najdôležitejšie veci z môjho prvého mandátu podpredsedu MSJ (1990 – 1996). Môj druhý mandát (2000 – 2004) bol už iný, lebo veľký počet slovenskej inteligencie sa zapojil do matičného života s cieľom zachovať slovenskú identitu v týchto priestoroch. Zoskupil som Slovákov v regióne Banát. Podarilo sa mi zoskupiť v meste Zrenjanin, ktoré má 90 000 obyvateľov, až 100 Slovákov a založiť miestny odbor Matice slovenskej (MOMS). Tento MOMS sa každým dňom rozrastá.

Obnovenie Matice slovenskej v Juhoslávii

Druhé vydanie

Ako vidíte pluralitu slovenského života vo Vojvodine a úlohu Matice slovenskej v ňom?

Zakladanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny (NRSNM) vo Vojvodine je dôležitým momentom pre fungovanie slovenských kultúrnych a iných inštitúcií. NRSNM je štátny orgán spravujúci mnohé oblasti národného života. Matičná listina dostala veľkú podporu a ja som jeden z členov v 29-člennej rade NRSNM. Matica slovenská v Juhoslávii má podľa mňa obrovský význam v prostrediach, v ktorých je málo alebo menej Slovákov. Je to vidno na príklade Bieleho Blata, lebo MSJ bola prvá, ktorá organizovala Slovákov, ale potom sa podobne organizovali aj naši spoluobčania Maďari, Bulhari a pestujú si vlastnú kultúrnu identitu. Počas režimu Slobodana Miloševića (1990 – 2000) bolo používanie slovenčiny na verejných schôdzach považované za nacionalizmus, tak sme sa na úradoch radšej rozprávali po srbsky. MSJ do svojich radov zapájala aj Neslovákov a všetkých tých, čo podporovali jej činnosť. V súčasnosti MOMS Biele Blato má 316 členov z 500 Slovákov, ktorí tu žijú. Medzi členmi máme aj Neslovákov. Vydali sme aj publikáciu k 10. výročiu založenia MOMS-u, každoročne tlačíme matičný kalendár a zadarmo ho rozdáme členom MOMS v Bielom Blate, ale aj našim rodákam, ktorí žijú mimo Bieleho Blata. Aktivitou MOMS-u je zabezpečovanie bezplatných učebníc pre deti, ktoré sa zapíšu do slovenskej triedy (prvé 4 roky ZŠ). Nadviazali sme spoluprácu so spolkom Bažalica Príbelce, udržiavame kontakty a dokonca sme podpísali aj zmluvu o družbe s týmto mestom. Nadviazali sme rodinné kontakty, takže sa rodiny navzájom navštevujú a to bolo vlastne našim matičným cieľom. Aj tieto príklady činnosti MOMS svedčia o významnej úlohe. V roku 2004 v Báčskom Petrovci bola založená Slovenská ľudová strana (SLS). To je strana, ktorá by mala politicky chrániť záujmy Slovákov žijúcich vo Vojvodine. Volebný zákon je taký, že kandidát SLS nemá reálnu šancu stať sa poslancom v 120-miestnom parlamente Autonómnej oblasti Vojvodiny (AOV), 250-miestnom národnom republikovom parlamente a ani v 120-miestnom zväzovom parlamente SČH. Nás Slovákov je asi 55 000 a sme roztrúsení po celej Vojvodine (Báčka, Banát, Sriem). Vo Vojvodine žije 300 000 Maďarov a tí tento problém nemajú, svojich predstaviteľov vždy dostanú do parlamentu. Aby sme mali autentického predstaviteľa v štátnych orgánoch moci, potrebujeme zmeniť srbský volebný zákon v prospech slovenskej menšiny, ktorá tu žije vyše 260 rokov.

Za rozhovor ďakuje Stanislav Bajaník
Foto: archív